

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 17/2010 vp

Valtioneuvoston selonteko ruokapolitiikasta

Maa- ja metsätalousvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 20 päivänä lokakuuta 2010 lähettäessään valtioneuvoston selonteon ruokapolitiikasta (VNS 6/2010 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi maa- ja metsätalousvaliokuntaan samalla määrännyt, että sosiaali- ja terveysvaliokunnan on annettava asiasta lausunto maa- ja metsätalousvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- eläinlääkintöylitarkastaja Sebastian Hielm ja ylitarkastaja Hanna Mattila, maa- ja metsätalousministeriö

- pääsihteeri Hannele Seitsonen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- yksikön päällikkö Suvi Virtanen, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- elintarviketurvallisuusjohtaja Susanna Pesonen, Elintarviketurvallisuusvirasto Evira
- suunnittelija Erica Mäkipää, Terveyden edistämisen keskus ry
- aluekoordinaattori Auli Pölönen, Ravitsemusterapeuttien yhdistys ry.

Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriö on antanut kirjallisen lausunnon.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Ruokastrategian linjauksen mukaan vuonna 2030 suomalaiset kuluttajat syövät maukasta, terveellistä, kestävästi tuotettua ja turvallista ruokaa. Sosiaali- ja terveysvaliokunta on tarkastellut valtioneuvoston selontekoa lähinnä ruokaan liittyvien terveysvaikutusten näkökulmasta. Ruokapolitiikan suorat terveysvaikutukset liittyvät erityisesti ruoan turvallisuuteen ja terveyttä edistäviin ominaisuuksiin. Valiokunta pitää tärkeänä, että suomalaista ruokapolitiikkaa kehitetään siten, että terveyttä edistävät valinnat

ovat mahdollisia, helppoja ja houkuttelevia kaikille väestöryhmille. Myös elintarviketurvallisuutta uhkaavien riskien hallinta on tärkeää kansalaisten terveyden kannalta.

Ravitsemuksella terveyttä

Ruokapoliittinen selonteko tukee valtioneuvoston periaatepääöstä terveyttä edistävän liikunnan ja ravinnon kehittämislinjoista (STM esitteitä 2008:10). Ruokastrategiassa ravitsemuksen suhde terveyteen ja sosiaalinen ulottuvuus jäävät kuitenkin niiden merkitykseen nähden varsin suppeiksi ja tarvittavien toimenpiteiden muotoilu on yleisellä tasolla. Valiokunta kat-

sookin, että ruokastrategian lisäksi tarvittaisiin ravitsemuspoliittinen strategia.

Selonteossa esitellään asianmukaisesti suomalaisen ruokavalion merkittävimmät terveydelliset riskit: energian liikasaanti suhteessa kulutukseen sekä tyydyttyneen rasvan, sokerin ja suolan liiallinen saanti. Selonteossa todetaan näiden johtavan lihomiseen ja tautiriskeihin, kuten 2-tyypin diabetekseen ja sydän- ja verisuonisairauksiin. Erityistä huomiota kehoitetaan kiinnittämään lasten ja nuorten lihomiseen. Toimenpiteinä ehdotetaan riittävän tiedonsaannin varmistamista ravinnon ja ravintoaineiden saannista ja turvallisuudesta, uusien ravitsemuksellisten riskinhallintatoimien käyttöönottoa sekä elintarvike- ja ruokatarjontaan vaikuttamista ravitsemussuositusten mukaisten valintojen edistämiseksi.

Valiokunta pitää tärkeänä, että erityisesti ylipainoon kiinnitetään huomiota kaikissa ikäryhmissä ja etsitään keinoja sen vähentämiseen. Ravitsemussuositusten mukaisia valintoja on ryhdytty tukemaan muun muassa makeisten, jäätelön ja virvoitusjuomien valmisteverotuksen kautta. Terveyteen haitallisesti vaikuttavien tuotteiden verotuksen lisäksi on syytä selvittää mahdollisuuksia kannustaa terveyttä edistävien ruokavalintojen tekemiseen myös verotuksen keinoin. Ravitsemusosaamista tulee lisätä selonteossa mainitun ruoka-alan henkilöstön lisäksi terveydenhuoltohenkilöstön koulutuksessa. Ravitsemusterapeuttien asiantuntemuksen käyttöä tulee lisätä terveydenhuollon palveluissa.

Eri väestöryhmien välisten terveyserojen kaventamiseksi on tärkeää löytää käytännön toimenpiteitä, joilla voidaan vaikuttaa erityisesti vähemmän koulutettujen väestöryhmien ruokavalintojen terveellisyys. Tuotteiden hinnoittelun lisäksi tähän vaikutetaan kuluttajainformaation parantamisella ja terveystietokohdient huomioinnilla elintarvikkeiden tuotekehittämisessä ja markkinoinnissa. Esimerkiksi pakkausmerkintöjä tulee kehittää niin, että ruoan ravitsemuksellinen laatu on niistä helposti arvioitavissa.

Selonteossa on kiinnitetty huomiota ruokaturvallisuuden kannalta välittömien terveyshaitto-

jen (ruokamyrkytykset, allergiset reaktiot) lisäksi pitkäaikaisesti vaikuttavien haitallisten aineiden riskinarviointiin. Valiokunta pitää tärkeänä, että näitä koskevaa tietoa kerätään eri hallinnonalojen yhteistyönä. Luonnonmukaisesti tuotetun ruoan käytön kehittäminen on tärkeää erityisesti sen vuoksi, että siten voidaan vähentää esimerkiksi allergioita aiheuttavien lisäaineiden käyttöä ja torjunta-ainejäämien aiheuttamia terveysongelmia. Suomessa ei toistaiseksi viljellä muuntogeenisiä lajeja elintarvikekäyttöön. Valiokunnan käsityksen mukaan on kansalaisten elintarviketurvallisuuteen kohdistuvan luottamuksen kannalta aiheellista selvittää mahdollisuuksia rajoittaa muuntogeenisten kasvien viljelystä Suomessa.

Joukkoruokailu

Ruokastrategian mukaan ruokapalvelujen piirissä päiväkodeissa, oppilaitoksissa, työpaikoilla ja hoitolaitoksissa on päivittäin 75 prosenttia suomalaisista. Suomessa syödään päivittäin keskimäärin 2 miljoonaa suurkeittiöiden valmistamaa ateriaa. Joukkoruokailun ravitsemuksellinen ja kasvatuksellinen merkitys on siten huomattava.

Valiokunta pitää myönteisenä, että joukkoruokailun laatuun, saatavuuteen ja houkuttelevuuteen pyritään vaikuttamaan. Ruokapalvelujen hankinnassa ja kilpailutuksessa on tärkeää parantaa hankintaosaamista ja käyttää ehdotettava valintakriteerinä myös ruoan ravitsemuksellista laatua. Selonteon mukaisessa lähi- ja luomuruoan käytön lisäämisessä tulee huolehtia siitä, ettei ruoan ravitsemuksellisesta laadusta tingitä ja että esimerkiksi D-vitamiinin riittävä saanti turvataan. Ruokapalvelujen käytön ja ravitsemuksellisen laadun seuranta tulee järjestää joukkoruokailun seuranta- ja kehittämistyöryhmän ehdotusten mukaisesti (STM selvityksiä 2010:11).

Selonteon mukaan julkisen sektorin ruokapalveluille ja erityisesti kouluruokailulle on turvattava riittävät resurssit. Valiokunta toteaa, että myös esimerkiksi ikääntyneille ja työttömille tulisi olla tarjolla laadukkaita, helposti saavutettavia ja edullisia ruokapalveluja. Resurssit ja

ruoan laatu on tärkeää turvata myös esimerkiksi päiväkodeissa ja laitoksissa.

Ruokakasvatus

Selonteon mukaan tavoitteena on herättää kiinnostus ruokaan ja ruokailuun kouluissa ja päiväkodeissa ottamalla käyttöön uusia toimintatapoja. Opetussuunnitelmia uudistettaessa on tarkoitus hyödyntää uusinta tietoa ruokakasvatuksesta ja vahvistaa kouluruokailun roolia osana koulun yleisiä kasvatustavoitteita.

Valtion ravitsemusneuvottelukunta on täydentänyt kansallisia ravitsemussuosituksia kouluruokailusuosituksella (2008). Kouluruokailussa kiinnitetään huomiota terveellisten, monipuolisten ja hokuttelevien vaihtoehtojen saatavuuteen sekä ohjataan oppilasta täysipainoisten aterioiden koostamisessa. Suosituksessa painotetaan ruokailun oikeaa ajoittamista ja riittävän pitkää ruokailuaikaa sekä kiireetöntä ja rauhallista ruokailuympäristöä. Käytännössä suositukset eivät läheskään aina toteudu. Aterian oikeasta ajoituksesta ja ravitsemuksellisesta laadusta huolehtiminen edistävät oppilaiden jaksamista

pitkien koulupäivien aikana. Valiokunta pitää tärkeänä myös selonteon ehdotusta siitä, että kotitalouden ja terveystiedon opetukselle varmistetaan riittävät opetustuntimäärät.

Ruokakasvatustavoitteiden toteutuminen edellyttää ruokakasvatuksen ja ravitsemuksen nykyistä perusteellisempaa käsittelyä opetus- ja päiväkotihenkilökunnan perus- ja täydennyskoulutuksessa. Tietoa ravitsemuksen vaikutuksista terveyteen ja ravitsemusviestintää tulee käyttää nykyistä enemmän myös perusterveydenhuollon ja työterveyshuollon palvelujen yhteydessä. Merkittävien kansansairauksien ehkäiseminen ja terveyden edistäminen on yhteinen tavoite ja sen toteutumisen kannalta kaikki keinot terveellisen ravitsemuksen edistämiseksi ovat elintärkeitä.

Lausunto

Lausuntonaan sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta esittää,

että maa- ja metsätalousvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 15 päivänä joulukuuta 2010

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Inkeri Kerola /kesk
vpj. Sirpa Asko-Seljavaara /kok
jäs. Outi Alanko-Kahiluoto /vihr
Risto Autio /kesk
Maria Guzenina-Richardson /sd
Arja Karhuvaara /kok
Anneli Kiljunen /sd
Marjaana Koskinen /sd
Sanna Lauslahti /kok

Håkan Nordman /r
Markku Pakkanen /kesk
Päivi Räsänen /kd
Paula Sihto /kesk
Seppo Särkinen /kesk
Satu Taiveaho /sd
Lenita Toivakka /kok
Erkki Virtanen /vas.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Harri Sintonen.